

Notitie landelijke regeling tolkvoorziening

april 2015

De 20-jarige, dove Anne studeert Internationaal Toeristisch Management. Voor haar studie moet ze verplicht een studiereis naar Marokko maken. Daarom vraagt Anne bij UWV een tolk Nederlandse Gebarentaal (NGT) aan voor haar studiereis. Haar aanvraag is inclusief de reis- en verblijfkosten van de tolk. Het UWV wijst de aanvraag af en stelt dat Anne gebruik moet maken van dienstverlening die in Marokko beschikbaar is. Anne beheerst het geschreven Nederlands, geschreven Engels, NGT en American Sign Language (ASL), maar niet de Marokkaanse gebarentaal.

Dr. Pieterse, 38 jaar, werkt als statistisch onderzoeker bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Zij dient aanvragen in voor teamtolken voor 4 internationale conferenties waarvan er 1 in Nederland en 3 in het buitenland plaatsvinden. CBS ziet deelname hieraan als noodzakelijke werkzaamheden van de betreffende werknemer. Standaard worden teamtolken in het buitenland niet vergoed door het UWV. Ook de aanvraag voor de conferentie in Nederland wordt afgewezen.

De 70-jarige mevrouw Janssen werd op haar 35^e van de ene op de andere dag doof. Begin 2014 moest zij wekelijks in het ziekenhuis een bestraling ondergaan. Om te kunnen communiceren, is mevrouw Janssen afhankelijk van een schrijftolk. Deze zet zij in bij afspraken in het ziekenhuis, bij familiebijeenkomsten en bij andere activiteiten die zij bezoekt. Mevrouw Janssen heeft recht op 30 tolkuren per jaar voor de leefsituatie. Door de vele ziekenhuisbezoeken zijn de uren in augustus 2014 al op. Mevrouw Janssen vraagt extra uren aan. Deze aanvraag wordt gehonoreerd. Er wordt aangegeven dat het aanvragen van extra uren steeds strenger beoordeeld zal worden. Mevrouw Janssen besluit de rest van het jaar minder activiteiten te bezoeken en gaat zonder schrijftolk naar een verjaardagsfeest met als gevolg dat ze in een sociaal isolement dreigt te raken. Ze is bang dat ze onvoldoende tolkuren heeft als ze in de laatste maanden nog veel ziekenhuisbezoeken af moet leggen.

Drie tolkgebruikers die tegen situaties aanlopen die in strijd zijn met het VN-Verdrag voor de Rechten van Mensen met Beperkingen. Het verdrag stelt namelijk dat mensen met een beperking niet gediscrimineerd mogen worden. En dat zij, op voet van gelijkheid met anderen, een leven lang moeten kunnen leren bij onderwijsinstellingen, zoals (hoger) beroepsonderwijs, volwasseneneducatie en universitair onderwijs. Zijn deze drie personen een uitzondering? Helaas niet. Het komt zeer regelmatig voor dat de uitvoerende instanties dit soort aanvragen afwijzen.

Mag iedereen meedoen?

Ben je minder waard als je doof of slechthorend bent? Is het normaal dat je dan buiten de maatschappij staat? Wij vinden van niet! Mensen met een auditieve beperking¹ moeten, net als jij, volledig meekunnen in de maatschappij. Zij zijn, net als alle andere Nederlanders, waardevolle burgers die een bijdrage leveren aan de maatschappij. Het probleem is echter dat horenden en niet/slecht horenden elkaars taal niet spreken. Zij kunnen alleen met behulp van een tolk² met elkaar praten. Is dat het probleem van de dove of slechthorende persoon? Moet die de taalbarrière overbruggen? Of ligt daar ook een verantwoordelijkheid voor de overheid en de maatschappij?

Meer eigenwaarde, minder zorg(en)

Als je het gevoel hebt dat je voor vol wordt aangezien, zit je vaak lekkerder in je vel. Mensen met wie het goed gaat, doen minder vaak een beroep op gemeenschapsgeld. Iedereen kan zijn talenten inzetten voor de maatschappij, ook mensen met een auditieve beperking. Dit verhoogt het gevoel van eigenwaarde en voorkomt problemen op het gebied van het persoonlijk welzijn. Het gevolg hiervan? Mensen doen minder vaak een beroep op psychische hulpverlening en somatische zorg.

1 Onder mensen met een auditieve beperking wordt verstaan: vroegdoven, plots- en laatdoven, slechthorenden, doofblinden.

2 Onder tolken wordt verstaan: tolk Nederlandse Gebarentaal (NGT), tolk Nederlands met Gebaren (NmG), schrijftolken, tolk tactiele gebaren, Dove tolken en gesproken taal-tolken.

Mensen die op een toegankelijke manier onderwijs kunnen volgen en hun leven lang kunnen blijven leren, hebben betere arbeidsperspectieven en komen minder snel in een uitkering terecht. Het enige dat burgers met een auditieve beperking hiervoor nodig hebben, is een goede tolkvoorziening.

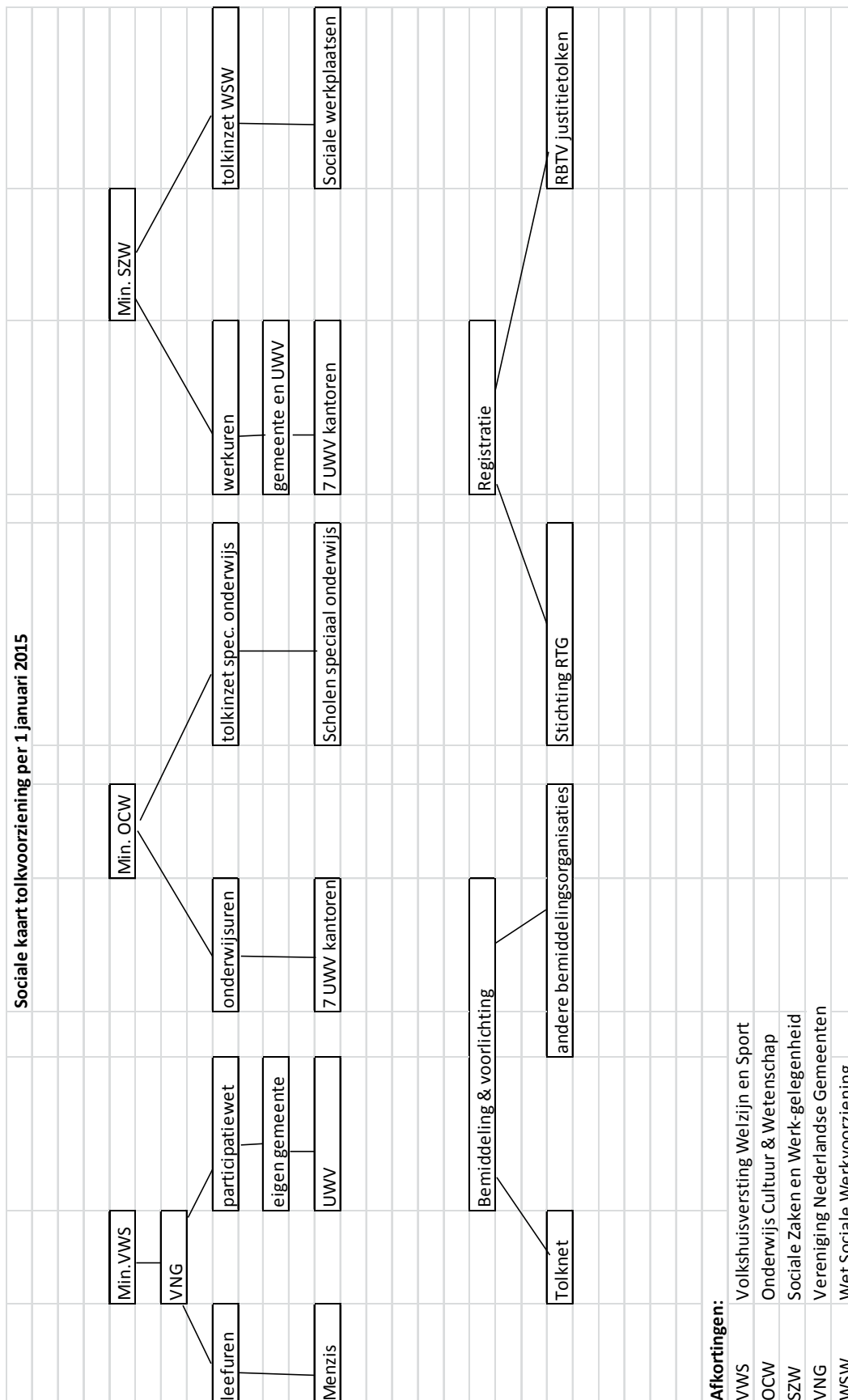
Hoe is de tolkvoorziening nu geregeld?

Iemand met een auditieve beperking moet op dit moment zelf regelen dat hij met een ander kan communiceren. Doven en slechthorenden moeten voor elke situatie zelf een tolk aanvragen. Dit geldt ook wanneer de tolk er niet eens voor henzelf is, maar voor horenden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een bijeenkomst waar Nederlandse Gebarentaal de voertaal is. Vreemd, toch?

De huidige tolkvoorziening is opgesplitst in drie situaties: leef, arbeid en onderwijs. De verantwoordelijkheid voor die drie situaties ligt bij drie verschillende departementen. De uitvoering van de tolkvoorziening ligt bij twee instanties. Zij hebben allebei een ander beleid. Makkelijk is anders. Daar loopt een auditief beperkte burger elke dag tegenaan. 'Ik volg een opleiding voor mijn werk. Valt dat dan onder werkuren of onderwijsuren?' Voor de 'leefsituaties' mag iemand 30 uren per jaar een tolk inzetten. Dat is iets meer dan een half uur per week om een tolk in te zetten bij artsenbezoek, ouderavonden, cursussen en bijeenkomsten, et cetera. Op het werk mag 15% van de arbeidstijd een tolk ingezet worden. Dat is dus ruim een uur per werkdag van 8 uur. Heb je de moed om een eigen bedrijf te beginnen? Dan moet je sterk in je schoenen staan: je hebt alleen onder strikte voorwaarden recht op de inzet van tolken.

De tolkvoorziening voor het onderwijs (basis-, voortgezet onderwijs en mbo) verandert binnenkort. Op dit moment verzorgt UWV de toewijzing. Dit wordt waarschijnlijk ondergebracht bij de Commissies van Onderzoek van de instellingen. Zij wijzen ook onderwijsarrangementen toe. De overige onderwijstolken zouden onder het UWV blijven vallen. Ben je auditief beperkt en volg je na je 30^e onderwijs? Dan heb je pech. Je hebt nu namelijk geen recht op de inzet van een tolk in het onderwijs.

Hoe de 'sociale kaart' van de tolkvoorziening er op dit moment uitziet, staat in dit overzicht:

- De tolkvoorziening in leefsituaties valt onder het ministerie van VWS. Het ministerie bepaalt het budget. Met de transitie naar de WMO is de VNG verantwoordelijk geworden voor het bepalen van het beleid. Onder die beleidsvorming vallen de regeling voor leefsituaties en de regeling van de participatiewet. Voor de leefsituatie-uren doet Menzis Eerstelijnszorg Holding de uitvoering. Vallen uren onder de participatiewet? Dan moet een aanvraag ingediend worden bij de eigen gemeente. Vervolgens verzorgt UWV Groningen de uitvoering.
- Het ministerie van OCW is verantwoordelijk voor de tolkvoorziening in onderwijssituaties. Voor de tolkinzet in het speciaal onderwijs en bij deelparticipatie is geen regeling. Scholen voor speciaal onderwijs zijn zelf verantwoordelijk voor de inzet van tolken. Dat betekent in de praktijk dat een doof kind op geen van de clustertypen een tolk krijgt. Voor de overige onderwijsuren verzorgt UWV de uitvoering. Het hoofdkantoor van UWV stelt de beleidsregels op. Zeven verschillende UWV kantoren voeren die regels vervolgens uit.
- Voor de tolkvoorziening in arbeidssituaties is het ministerie van SZW verantwoordelijk. UWV verzorgt de uitvoering. Ook hier stelt het hoofdkantoor het beleid op. Zeven kantoren voeren dat beleid uit. Een uitzondering hierop zijn de werknemers van de sociale werkplaatsen (die daar voor 1-1-2015 al werkzaam waren). Voor hen stelde de overheid geen regeling op. De sociale werkplaats is verantwoordelijk voor de inzet en de financiering van tolken.

Zie je door de bomen het bos nog? Mooi, dan maken we het nog wat ingewikkelder. Er is een aantal tolkbemiddelingsorganisaties actief. Eén daarvan wordt gesubsidieerd door de overheid. De gesubsidieerde organisatie voert een deel van de bemiddeling van tolken uit en geeft voorlichting. Deze taken kreeg zij toegewezen door de overheid. Tot slot zijn er twee organisaties die de registratie van tolken op zich nemen. Stichting RTG is het register voor tolken gebarentaal en schrijftolken. Alleen de inzet van tolken die daar staan ingeschreven, wordt vergoed door de overheid. Daarnaast is er het register beëdigde tolken en vertalers (RBTV). Tolken gebarentaal en schrijftolken die werkzaam zijn binnen het justitiële gebied moeten ook in dit aparte register opgenomen zijn.

Hoe kan het ook?

De kern van de huidige regeling is inmiddels ruim 26 jaar oud. De regeling voldoet niet meer aan de huidige situatie. Dat zorgt in de uitvoering voor problemen bij tolken en tolkgebruikers. Het kan in onze ogen anders. De regeling kan beter aansluiten bij de praktijk en de uitvoering kan (veel) eenvoudiger worden.

Bij de alternatieven hanteren we een aantal algemene uitgangspunten:

- de toegankelijkheid voor burgers met een auditieve beperking tot de samenleving garanderen;
- de participatie van burgers met een auditieve beperking verbeteren/vergroten;
- de voorstellen voor een nieuwe regeling zijn gebaseerd op het VN-verdrag voor mensen met een beperking, met name de artikelen 2, 9 (lid e), 21 (lid b en e), 24 (lid 3b, 3c en 4) en 30;
- we gaan uit van twee domeinen: publiek³ en privaat.⁴ Beide domeinen hebben een landelijke dekking. Het doel is om gelijkheid te creëren voor alle burgers met een auditieve beperking;
- wettelijke verankering, borging en heldere regelgeving, met inbreng van belanghebbenden;
- uniformiteit, inzichtelijkheid en gelijkheid in de uitvoering van de regeling en de daaraan verbonden vergoedingen;
- uitvoering door één centrale organisatie, met als doel het vermijden van onnodige administratieve lasten en bureaucratie;
- de kwaliteit van vertalingen door tolken garanderen voor alle partijen in de samenleving;
- goede arbeidsvoorwaarden voor tolken.

³ Met publiek domein wordt bedoeld datgene wat je nodig hebt om te kunnen functioneren in de maatschappij (overheid, semi-overheid en het maatschappelijk domein).

⁴ Met privaat domein wordt bedoeld datgene wat je nodig hebt voor je persoonlijke welzijn, zoals een yoga-cursus.

a. Knelpunten regeling

Knelpunt 1

Tel alle artsenbezoeken, ouderavonden, cursussen, vrijwilligerswerk, kerkdiensten en bijeenkomsten die je per jaar hebt eens bij elkaar op. Het gaat in totaal om meer dan 30 uur, toch? In Nederland is dat het jaarlijks maximaal aantal uur voor 'leefsituaties' waarop een doof of slechthorend iemand recht heeft. Heb je een auditieve beperking? Dan heb je minder of geen toegang tot gesproken taal. Wat is de dominante taalvorm in onze samenleving? Juist! We vragen niet om een oplossing per individu. Wij vinden dat auditief beperkten het recht hebben op communicatie en informatie. Tolken zijn een publieke voorziening. Een tolk heft maatschappelijke belemmeringen op en waarborgt daarmee de mensenrechten van burgers met een auditieve beperking als groep.

Alternatief 1

Niet (alleen) de persoon met de auditieve beperking is binnen het publieke domein verantwoordelijk voor de inzet van een tolk. Instellingen zijn mede verantwoordelijk. Zij moeten ervoor zorgen dat politieke bijeenkomsten, musea, congressen en theatervoorstellingen, et cetera toegankelijk zijn voor mensen met een auditieve beperking. De instellingen zijn verantwoordelijk voor de financiering van de tolkinzet. Houdt een organisatie zich niet aan die verantwoordelijkheid? Dan moet je dit kunnen melden en/of een klacht in kunnen dienen. Dit toezicht kan eventueel onder gebracht worden bij een bestaande toezichthouder. Burgers met een auditieve beperking zijn ervaringsdeskundigen. Daarom moeten zij hun voorkeuren voor een bepaalde taal- en tolkvorm kunnen aangeven. De vergoeding is gelijk aan het door de overheid vastgestelde bedrag.

Kiest een burger met een auditieve beperking om persoonlijke redenen voor een activiteit? Dan kan hij de 30 leefuren inzetten. De vergoeding hiervoor wordt bepaald door de overheid.

Knelpunt 2

Stel je bent in China voor je werk, terwijl je de taal niet spreekt. Red je het dan met een tolk die slechts 15% van de tijd aanwezig is? Voor iedere werkende met een auditieve beperking is dat de dagelijkse praktijk. Zij hebben recht op tolkinzet voor 15% van de contracttijd. Het is mogelijk om meer uren te verkrijgen. De aanvraag daarvan is een moeizaam proces met meestal nee als antwoord. Een veelgehoord argument: als men niet voldoende heeft aan de 15% van de contracttijd, heeft men 'geen passende arbeid'. Met andere woorden: mensen met een auditieve beperking zouden volgens de uitkeringsinstanties geen baan moeten hebben waarin zij met anderen communiceren. Dat neigt naar discriminatie.

Alternatief 2

Er wordt één basispercentage tolkuren vastgesteld voor alle werkende mensen met een auditieve beperking. Is het basispercentage niet toereikend? Dan kan, eenvoudig, een aangepast percentage aan tolkuren aangevraagd worden. Hierbij wordt elke situatie individueel beoordeeld. Het uitgangspunt is dat de capaciteiten van mensen met een auditieve beperking maximaal benut worden.

Knelpunt 3

Tolkvoorziening in het onderwijs is nu niet toegankelijk voor mensen ouder dan 30 jaar. 'Een leven lang leren' is voor hen hierdoor onmogelijk.

Alternatief 3

De tolkvoorziening voor onderwijssituaties kent geen leeftijdsgrens. Mensen met een auditieve beperking kunnen een leven lang leren. Zij hebben dezelfde rechten als niet auditief beperkte medemensen, op basis van het VN-Verdrag voor de Rechten van mensen met een Beperking.

Knelpunt 4

De tolkvoorziening geldt niet voor het speciaal onderwijs (ongeacht welk cluster). Ook niet als men één of meerdere dagen gaat 'integreren' in het reguliere onderwijs. De leerling staat immers ingeschreven bij het speciaal onderwijs. Zelfs als medewerkers in het speciaal onderwijs niet voldoende vaardig in NGT zijn, geldt de tolkvoorziening niet.

Alternatief 4

Taal is één van de rechten van de mens, dus ook van mensen met een auditieve beperking. Kijk daarom niet alleen naar de communicatieve vaardigheden van de leerling/student. Kijk ook naar de vaardigheden van bijvoorbeeld de docenten. Het inzetten van een tolk moet in het regulier én speciaal onderwijs mogelijk zijn. De dove of slechthorende leerling (en/of zijn/haar ouders) moet de keuze voor de inzet van tolken kunnen maken. De school/professional zou een interveniërende rol kunnen spelen als de keuze van ouders de gezondheid of de ontwikkeling van het kind bedreigt. De instantie van toekenning en toezicht zou bij uitzonderingssituaties kunnen worden ingeschakeld om mee te zoeken naar een passende oplossing.

Knelpunt 5

UWV en Menzis voeren nu de tolkvoorzieningen uit. Twee organisaties met verschillend beleid en verschillende voorwaarden voor de inzet van een toegekende tolkvoorziening. Een voorbeeld? In de leefsituatie mogen in het buitenland (team)tolken worden ingezet. Hetzelfde geldt voor situaties die langer dan twee klokuren duren. In de arbeidssituatie geldt dit niet. Zelfs bij congressen mogen geen teamtolken worden ingezet. Koffiepauzes, waar deelnemers netwerken, worden door de instantie als tolkpauzes beschouwd. De inzet van teamtolken in het buitenland is niet toegestaan. Hierdoor kunnen werknemers met een auditieve beperking niet deelnemen aan buitenlandse congressen. Wijkt een situatie af? Dan moet een aparte aanvraag worden gedaan. Wat betreft school- en studiereizen is de verwarring nog groter: een deel van de tolkinzet wordt vergoed vanuit de onderwijsuren en een ander deel vanuit de leefuren. Dit is voor leerlingen onterecht een aanspraak op hun leefuren. School- en studiereizen zijn namelijk in veel gevallen een verplicht onderdeel van het onderwijsprogramma.

Alternatief 5

Binnen het toegekende aantal uren mag iedereen zelf bepalen hoe hij de uren besteedt, ongeacht of het gaat om leef-, arbeid- of onderwijssituaties. Daarbij geldt één vergoedingensysteem (in plaats van de diverse systemen die er nu zijn) voor alle typen tolksituaties. Dit bespaart de samenleving, de overheid, de uitvoerende instanties, tolken en tolkgebruikers veel administratie (en dus kosten). Tolkgebruikers hoeven dan niet voor elke bijzondere situatie een aanvraag in te dienen. Deze aanvragen gaan door verschillende molens. Bij afwijzing van de aanvraag kan dit tot bezwaarprocedures en zelfs rechtszaken leiden. Door werknemers met een auditieve beperking naar eigen inzicht de toegekende tolkuren in te laten zetten, wordt veel gemeenschapsgeld bespaard.

Knelpunt 6

Zelfstandig ondernemers krijgen op dit moment beperkt de mogelijkheid om tolken in te zetten. Ben je voor 2010 een bedrijf begonnen? Dan heb je geen recht op een tolkvoorziening. Ben je na 2010 gestart? Dan heb je daar wel recht op. De tolkinzet is gebonden aan het inkomen dat vergaard wordt. Dit suggereert een rechtsongelijkheid. Want deelname aan het arbeidsproces mag niet inkomensafhankelijk zijn.

Alternatief 6

Het onderscheid tussen werknemers en ondernemers met een auditieve beperking wordt opgeheven: iedereen heeft recht op de inzet van tolken in arbeidssituaties.

Knelpunt 7

Wie werkt bij een sociale werkplaats of bij de nieuwe vorm van beschut werken, heeft onder de huidige regeling geen recht op tolkinzet. De sociale werkplaatsen zijn verantwoordelijk voor de inzet van een tolk en moeten deze tolk ook betalen. Dat gebeurt vaak niet, waardoor mensen met een auditieve beperking niet volwaardig kunnen meedraaien.

Alternatief 7

Hef ook hier het onderscheid op. Iedereen heeft recht op de inzet van tolken in arbeidssituaties.

Knelpunt 8

Asielzoekers/vluchtelingen met een auditieve beperking kunnen gebruik maken van een tolk (gebarentaal of schrijftolk) via de Regeling Zorg Asielzoekers. Deze regeling is bij veel mensen/organisaties niet bekend.

Alternatief 8

Maatwerk is het sleutelwoord. Beheerst een asielzoeker/vluchteling met een auditieve beperking de Nederlandse gesproken taal en de Nederlandse Gebarentaal niet? Dan wordt gekeken naar de gesproken en/of gebarentaal die de asielzoeker/vluchteling beheerst. Keten-vertalingen leiden tot de beste communicatieve situatie; met een tolk gesproken taal uit het land van afkomst, een tolk Nederlandse Gebarentaal en een Dove tolk. De laatste maakt de brug tussen de formele gebarentaal en het denkkader en begripsniveau van de asielzoeker/vluchteling. Ook deze groep tolkgebruikers wordt ondergebracht bij de landelijke regeling. Voor hen geldt dezelfde vergoeding als voor andere mensen met een auditieve beperking.

Knelpunten uitvoering

Knelpunt 9

De sociale kaart op pagina 2 laat zien dat relatief veel partijen betrokken zijn bij een kleine regeling. De verschillen in de regeling maken dat deze steeds onduidelijker wordt. De regeling bestaat inmiddels 26 jaar. Zij is, gezien alle maatschappelijke ontwikkelingen, niet meer adequaat.

Knelpunt 10

De uitvoering van de regeling gebeurt op dit moment door Menzis en UWV. Bij Menzis voert één kantoor/team de werkzaamheden uit. Bij UWV doen zeven verschillende kantoren dit. In tegenstelling tot UWV bezit Menzis expertise op het gebied van doven en de voorzieningen die doven behoeven. Daarnaast kenmerkt een klantvriendelijke en adequate attitude Menzis.

Knelpunt 11

De uitvoering van de voorziening is niet transparant. Wat zijn de exacte kosten? Wat is het verschil tussen het toegekende budget en het daadwerkelijk uitgegeven budget? Met name UWV kan geen cijfers aanleveren, ook niet van aantallen afwijzingen, bezwaarprocedures en rechtszaken. We vermoeden dat met dit laatste onnodig veel geld is gemoeid.

Alternatief uitvoering

Er moet een kaderwet komen waarin het recht op informatie, participatie en communicatie voor burgers met een auditieve beperking geregeld wordt. Zij, én de samenleving, hebben daar belang bij. Naar aanleiding van deze kaderwet wordt één landelijke regeling vastgelegd. De tolkvoorziening is daarin onderverdeeld in een publiek domein en een privaat domein. Heldere voorwaarden vormen het uitgangspunt voor beide domeinen. Eén ministerie wordt verantwoordelijk voor het beleid.

Eén eindverantwoordelijke

Eén ministerie dat verantwoordelijk is voor één eenduidige regeling betekent een grote slag qua efficiency en effectiviteit. De bureaucratie wordt hierdoor enorm verminderd en partijen hoeven minder af te stemmen. Voor tolken en tolkgebruikers is helder waar zij terecht kunnen en waar zij recht op hebben.

Eén uitvoeringsorganisatie

Daarnaast komt er één organisatie die, onder overheidstoezicht, de uitvoering verzorgt. Onder die uitvoering valt het toekennen van basis-tolkvoorzieningen, de registratie, de voorlichting en de bemiddeling van tolken. Een voorwaarde is dat het een door de overheid gefinancierde instelling is met overheidstoezicht en zonder winstoogmerk. Die organisatie krijgt geen beslissingsbevoegdheid over het beleid. Op die manier zijn beleid en uitvoering strikt gescheiden. Deze werkwijze zorgt er ook voor dat belangenorganisaties en beroepsverenigingen slechts één aanspreekpunt hebben. Dit draagt bij aan een directe en transparante communicatie. De uitvoering onderbrengen bij één organisatie heeft meer voordelen. Zo kunnen veel administratieve en bureaucratische handelingen verdwijnen. Dit verlaagt de uitvoeringskosten ten opzichte van de huidige constructie. Door uitvoering, registratie, bemiddeling en voorlichting te bundelen binnen één organisatie behoudt men de expertise.

Eén toezichthouder

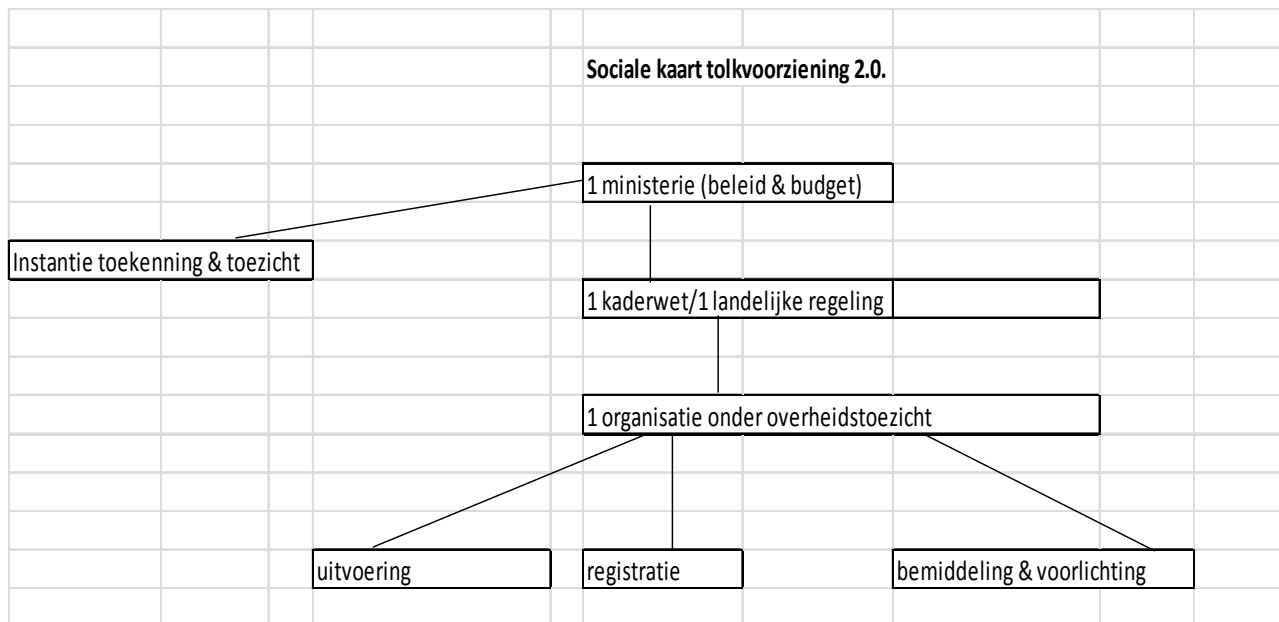
Er komt een instantie die toeziet op het inzetten van tolken in het publieke domein. Deze instantie behandelt klachten over de inzet van tolken en beoordeelt bijzondere aanvragen voor tolkvoorzieningen. Het toekennen van voorzieningen en het beheren/bepalen van het budget kan niet door dezelfde instantie gedaan worden. Hiervoor richt de toezichthouder een commissie op. In

deze commissie zitten in ieder geval professioneel deskundigen (tolken) en ervaringsdeskundigen (tolkgebruikers).

Als de voorziening niet meer jaarlijks hoeft te worden aangevraagd, scheelt dat veel werk. Mensen met een auditieve beperking moeten belangrijke wijzigingen zelf doorgeven aan de desbetreffende instantie.

Situatie tolkvoorziening 2.0.

Wordt de regeling aangepast? Dan ziet de sociale kaart er als volgt uit.

Deze notitie is opgesteld namens:

Dovenschap

NVVS - Nederlandse Vereniging Voor Slechthorenden

Stichting Plotsdoven en Laatdoven

Fodok - Federatie ouders van dove kinderen

FOSS - Nederlandse Federatie van Ouders van Slechthorende kinderen en van kinderen met Spraaktaalmoeilijkheden

n.

NDJ - Nederlandse Dove Jongeren

Oogvereniging - patiëntengroep Doofblinden

SH-Jong

NBTG - Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal

NSV - Nederlandse Schrijftolken Vereniging

